

Заяць Р.Я.

*доктор юридичних наук, доцент
Львівський університет бізнесу та права*

м. Львів, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-4726-6362>

e-mail: roman21045@ukr.net

ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ МВС УКРАЇНИ

**JEL Classification: K 19.
SECTION "LAW": Право.**

Анотація. На нашу думку, обов'язки науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України як суб'єктів адміністративного права доцільно розподілити на групи:

1. Загальні або конституційні обов'язки. Конституційні обов'язки, за смисловим значенням – це загальні обов'язки, що стосуються кожної особи, проте такий характер цих норм не є абсолютним, оскільки сам зміст окремих із них такий, що деякі обов'язки покладаються не на кожну особу, а на окрему частину суспільства [1]. При цьому, підкреслює правник, загальність обов'язків, закріплених у Конституції, означає й загальність їх формулювань. Таке положення впливає із самої природи Конституції, оскільки в ній неможливо вмістити вичерпний перелік усіх обов'язків, до того ж це протирічить характеру основоположного юридичного документа. Конституційні обов'язки – це встановлена державою і закріплена у Конституції, в інтересах суспільства, необхідність, яка приписує кожній особі певні вид і міру поведінки та відповідальність за невиконання або неналежне їх виконання [2].

Ключові слова: законність, об'єктивність, обов'язки

Abstract. In our opinion, the responsibilities of research forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as subjects of administrative law should be divided into groups:

1. General or constitutional responsibilities in semantic sense are the general duties concerning each person, however such character of these norms is not absolute as the maintenance of separate of them such that some duties are imposed not for each person, but for a separate part of society. At the same time, the lawyer emphasizes, the generality of the duties enshrined in the Constitution means the generality of their wording. This provision follows from the very nature of the Constitution, as it cannot contain an exhaustive list of all responsibilities, and it contradicts the nature of the fundamental legal document. Constitutional duties are a need established by the state and enshrined in the Constitution, in the interests of society, which ascribes to each person certain types and measures of conduct and responsibility for non-compliance or improper performance [3].

Highlighting their activities, the research expert-criminal bodies of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine try to make a number of disparate results, which they try to turn into an opinion about NDEKU, which requires reliability if they are clean but relatively important. Although it is known that this is their own legal position, they tend to maintain their rights and indicate that they are able to balance the facts, and should note that it is

necessary to check that this is possible to determine that there are functional targets. In addition, it should be: when giving the NDEKU of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the right to write down the experts needed to investigate, needed to dismiss these persons, and they themselves offered to answer the questions asked by those who require experts; Hoping to investigate legal entities that have participated in the use of an international enterprise, the law requires that they actively work on their activities; actually.

Key words: legality, objectivity, responsibilities

Вступ

Окрім загального характеру конституційних обов'язків, слід також відмітити те, що досить часто вони не мають конкретного законодавчого вираження, визначення, втім, логічно впливають зі змісту конституційних положень. Так, загальні юридичні обов'язки досліджуваних установ, зокрема, впливають зі змісту: статті 3 Основного Закону України, в якій закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави; статті 8 – відповідно до якої в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; статті 17 – захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; статті 19 – правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їхні посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; та ін. [4].

Результати дослідження

Отже, загальні обов'язки науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України – це такі, що покладаються на неї, як і на будь-якого іншого учасника суспільного життя нашої держави, незалежно від його природи та статусу. Зміст цих обов'язків, переважно, полягає у необхідності дотримуватися у своїй поведінці ряду основоположних принципів, що покладені в основу організації та перебігу суспільно-державного життя, як-от:

- гуманізм;
- пріоритет прав і свобод людини та громадянина;
- верховенство права;
- законність;
- поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову;
- відкритість та прозорість діяльності органів державної влади;
- спрямованість діяльності органів публічного управління на забезпечення як загально-суспільного блага, так і благополуччя окремих членів суспільства;
- доступність публічних послуг;
- та ін..

2. Спеціальні обов'язки – це такі, що покладаються на науково-дослідні експертно-криміналістичні установи МВС України як суб'єктів здійснення конкретних суспільно значущих завдань та функцій. Ці обов'язки закріплені у відповідних нормативно-правових актах, що регулюють правовий статус цих установ, а також визначають організаційно-правові засади здійснення окремих видів діяльності, виконання яких належить до компетенції НДЕКУ МВС України. Слід відмітити, що ані у Положенні про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України, затвердженому Наказом МВС України від 3.11.2015 № 1343 [5], ані у Положенні про Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний центр та територіальні науково-дослідні експертно-криміналістичні

центри МВС, затвердженому указом МВС від 31 січня 2017 року № 77, прямо не передбачено хоча б загального переліку обов'язків досліджуваних установ. Водночас уявлення про коло обов'язків досліджуваних суб'єктів можна сформулювати на підставі аналізу положень низки інших нормативно-правових актів:

- *Закону України «Про наукову і науково-технічну експертизу» від 10.02.1995 № 51/95-ВР*, в якому закріплено, що організатор наукової та науково-технічної експертизи зобов'язаний:
  - пред'явити на вимогу замовника під час укладання договору на проведення експертизи свідоцтва або документи, що їх замінюють, які підтверджують досвід і рівень кваліфікації експертів, які залучатимуться до проведення експертизи [6];
  - забезпечувати комплексне, якісне та ефективне проведення наукової та науково-технічної експертизи;
  - інформувати замовника у визначений договором термін про створення в ході проведення експертизи об'єктів авторського права і промислової власності [6];
  - не допускати без згоди замовника розголошення інформації, що міститься у матеріалах, залучених для проведення експертизи, думок експертів, висновків наукової та науково-технічної експертизи, не затверджених і не оголошених у встановленому порядку [6];
  - дотримувати вимог авторського права і права на об'єкти промислової власності стосовно об'єктів експертизи та матеріалів, наданих для підготовки експертних висновків [6];
  - використовувати досягнення світової науки і міжнародного науково-технічного співробітництва для оцінки об'єктів експертизи і в процесі підготовки висновків наукової та науково-технічної експертизи [6];
  - своєчасно інформувати замовника про можливі конфлікти, особисту зацікавленість або особливі зв'язки з особами чи організаціями, зацікавленими в тих чи інших висновках експертизи або рішеннях за наслідками експертизи [6];
- *Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12.07.2001 № 2658-III*, згідно з яким суб'єкти оціночної діяльності зобов'язані:
  - дотримуватися під час здійснення оціночної діяльності вимог цього Закону та нормативно-правових актів з оцінки майна;
  - забезпечувати об'єктивність оцінки майна, повідомляти замовника про неможливість проведення об'єктивної оцінки у зв'язку з виникненням обставин, які цьому перешкоджають;
  - забезпечувати збереження документів, які отримані під час проведення оцінки від замовника та інших осіб;
  - забезпечувати конфіденційність інформації, отриманої під час виконання оцінки майна, відповідно до Закону;
  - виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством [7];
- *Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII*, відповідно до якого ці установи та їх посадові особи зобов'язані:
  - вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів;
  - повідомляти не пізніше ніж наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів, безпосереднього керівника;
  - не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів;
  - вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів [8];
- *Закону України «Про інформацію»*, в якому передбачено, що право на інформацію забезпечується:
  - обов'язком суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення;
  - обов'язком суб'єктів владних повноважень визначити спеціальні підрозділи або відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації;

- *Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI*, у статті 14 якого встановлено, що розпорядники інформації зобов'язані: оприлюднювати інформацію, передбачену цим та іншими законами; систематично вести облік документів, що знаходяться в їхньому володінні; вести облік запитів на інформацію; визначати спеціальні місця для роботи запитувачів із документами чи їх копіями, а також надавати право запитувачам робити виписки з них, фотографувати, копіювати, сканувати їх, записувати на будь-які носії інформації тощо; мати спеціальні структурні підрозділи або призначати відповідальних осіб для забезпечення доступу запитувачів до інформації та оприлюднення інформації; надавати та оприлюднювати достовірну, точну та повну інформацію, а також у разі потреби перевіряти правильність та об'єктивність наданої інформації та оновлювати оприлюднену інформацію [9].

Крім того, положеннями статті 15 цього ж Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI передбачено, що розпорядники інформації зобов'язані оприлюднювати: інформацію про організаційну структуру, місію, функції, повноваження, основні завдання, напрями діяльності та фінансові ресурси (структуру та обсяг бюджетних коштів, порядок та механізм їх витрачання тощо); нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньоорганізаційних), прийняті розпорядником, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності; перелік та умови отримання послуг, що надають ці органи, форми і зразки документів, правила їх заповнення; порядок складання, подання запиту на інформацію, оскарження рішень розпорядників інформації, дій чи бездіяльності; інформацію про систему обліку, види інформації, яку зберігає розпорядник; перелік наборів даних, що оприлюднюються у формі відкритих даних; інформацію про механізми чи процедури, за допомогою яких громадськість може представляти свої інтереси або в інший спосіб впливати на реалізацію повноважень розпорядника інформації; плани проведення та порядок денний своїх відкритих засідань; розташування місць, де надають необхідні запитувачам форми і бланки установи; загальні правила роботи установи, правила внутрішнього трудового розпорядку; звіти, в тому числі щодо задоволення запитів на інформацію;

- *Закону України «Про звернення громадян» від 2.10.1996 № 393/96-ВР*, в якому визначено, що органи державної влади і місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, об'єднання громадян, засоби масової інформації, їх керівники та інші посадові особи в межах своїх повноважень зобов'язані:
  - об'єктивно, всебічно і вчасно перевіряти заяви чи скарги;
  - у разі прийняття рішення про обмеження доступу громадянина до відповідної інформації при розгляді заяви чи скарги скласти про це мотивовану постанову;
  - на прохання громадянина запрошувати його на засідання відповідного органу, що розглядає його заяву чи скаргу;
  - скасовувати або змінювати оскаржувані рішення у випадках, передбачених законодавством України, якщо вони не відповідають закону або іншим нормативним актам, невідкладно вживати заходів для припинення неправомірних дій, виявляти, усувати причини та умови, які сприяли порушенням;
  - забезпечувати поновлення порушених прав, реальне виконання прийнятих у зв'язку із заявою чи скаргою рішень;
  - письмово повідомляти громадянина про результати перевірки заяви чи скарги і суть прийнятого рішення;
  - вживати заходів щодо відшкодування у встановленому законом порядку матеріальних збитків, якщо їх було завдано громадянину в результаті ущемлення його прав чи законних інтересів, вирішувати питання про відповідальність осіб, з вини яких було допущено порушення, а також на прохання громадянина не пізніше як у місячний термін довести прийняте рішення до відома органу місцевого самоврядування, трудового колективу чи об'єднання громадян за місцем проживання громадянина;

- у разі визнання заяви чи скарги необгрунтованою роз'яснити порядок оскарження прийнятого за нею рішення;
- не допускати безпідставної передачі розгляду заяв чи скарг іншим органам;
- особисто організувати та перевіряти стан розгляду заяв чи скарг громадян, вживати заходів для усунення причин, що їх породжують, систематично аналізувати та інформувати населення про хід цієї роботи; тощо.

Отже, виходячи з аналізу положень зазначених вище та інших нормативно-правових актів, що так чи інакше стосуються діяльності досліджуваних установ, а також керуючись змістом їх завдань та функцій, можемо виокремити таке коло спеціальних обов'язків НДЕКУ МВС України:

а) такі, що стосуються безпосередньо виконання експертних досліджень та оціночної діяльності. НДЕКУ зобов'язані забезпечити усі необхідні умови для проведення об'єктивної, неупередженої та високопрофесійної роботи у зазначених напрямках. Ці обов'язки покликані забезпечити належний рівень якості та результативності експертної та (або) оціночної діяльності установ;

б) обов'язки в інформаційній та інформаційно-технічній сферах, які полягають у необхідності установ:

- по-перше, інформувати громадськість про сутність своєї діяльності, її суспільне призначення (мету, завдання, функції, напрями та форми діяльності тощо);
- по-друге, надавати особам, які замовляють або доручають проведення експертизи, дані, що підтверджують здатність установи забезпечити належний рівень експертних досліджень з тих чи інших питань;
- по-третє, повідомляти суб'єктів, що доручили установі чи замовили у неї на договірних засадах проведення експертного дослідження, про виникнення різного роду проблемних моментів, ускладнень у роботі (наприклад, виникнення конфлікту інтересів);
- по-четверте, забезпечувати відповідне збереження та не розголошувати інформацію, що є у розпорядженні цих установ чи стала їм відома у зв'язку із їх діяльністю, та має обмежений рівень доступу;
- по-п'яте, забезпечувати належне функціонування відповідних облікових та інформаційно-пошукових систем;

в) обов'язки у сфері запобігання корупції, відповідно до яких установи повинні вживати заходів щодо недопущення, а разі виникнення – усунення проявів корупції, а також умов та факторів, що сприяють їх появі;

г) обов'язки у сфері роботи із громадськістю, які полягають:

- по-перше, у необхідності реагування у встановлених законодавством порядку та формі на відповідні звернення представників громадськості до досліджуваних установ;
- по-друге, у необхідності участі у правовому вихованні населення, підвищенні рівня його правової культури та правосвідомості;

г) обов'язки щодо формування й підтримки на належному рівні кадрового потенціалу НДЕКУ МВС України, управління персоналом. Ці обов'язки вимагають, щоб зазначені установи постійно піклувалися про рівень професійної підготовки і кваліфікації їх працівників, забезпечували комплектування кадрового складу тільки із високих професіоналів;

е) обов'язки щодо забезпечення публічної безпеки, відповідно до яких ці установи повинні вживати усіх необхідних заходів щодо знешкодження предметів і речовин, що становлять чи можуть становити загрозу для здоров'я та (або) життя населення;

є) обов'язки щодо забезпечення законного, ефективного та доцільного використання виділених установам із бюджету коштів [10].

Висновок

Отже, здійснюючи свою діяльність, науково-дослідні експертно-криміналістичні установи МВС України повинні виконувати цілу низку різного роду обов'язків, кожен з яких являє собою звернену від держави до НДЕКУ вимогу про необхідність діяти відповідно у тих чи інших умовах, обставинах, ситуаціях. Хоча обов'язки і є самостійним юридичним явищем, вони, втім, нерозривно

пов'язані із правами і покликані урівноважити суб'єктивні можливості цих установ, забезпечити використання цих можливостей виключно для виконання такими установами свого функціонально-цільового призначення. Так, наприклад: наділяючи НДЕКУ МВС України правом запитувати необхідну для проведення експертних досліджень інформацію, законодавець зобов'язує ці установи й самим надавати відповідні дані суб'єктам, які доручають, замовляють проведення певних експертних робіт; надаючи досліджуваним суб'єктам право брати участь у відповідному міжнародному співробітництві, законодавство вимагає від них активно впроваджувати у свою діяльність останні світові досягнення у сфері науки та техніки; тощо.

Список використаної літератури

1. Кісіль З. Р., Кісіль Р. В. Адміністративне право: навч. посів. – 3-те вид. – К. Алерта; ЦУЛ, 2011. – 696 с. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1246122045136/pravo/osnovni_printsipi_derzhavnogo_upravlinnya
2. Чернега А. П. Сутність юридичного обов'язку як категорії /Збірник матеріалів міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1002%3A040315-14&catid=115%3A1-0315&Itemid=150&lang=ru
3. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / Под ред. Тихомирова М. Ю. – М., 1997. – С. 526.
4. Корж А. В. Документація право ділової форми. Навч. посібник.: лекції та зразки документів / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН / Нац. акад. внутрішніх справ України: – К., 2002. – 231 с.
5. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України : наказ від 03.11.2015 № 1343 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 92. – 3149.
6. Про наукову і науково-технічну експертизу / Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/51/95-вр>
7. Sopilnyk R., Sopilnyk L. (2019). Preconditions for the European Integration of Ukraine in the Implementation of Legal and Judicial Reform. ARCTIC Journal. Vol. 72, No 9. P. 81-90.
8. Про запобігання корупції Закон України від Закон от 14.10.2014 № 1700-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056
9. Про доступ до публічної інформації Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 32. – Ст. 314.
10. Заяць Р. Я. До характеристики обов'язків науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України // Науково-практичний журнал Європейські перспективи № 3, 2018 Specialized publishing house с. 56–61.